

VINODOLSKI ZBORNIK, II/1981, *Crikvenica 1981, 396 str.*

U povodu 40. godišnjice ustanka naroda i narodnosti Jugoslavije u našoj se historijskoj literaturi pojavio niz publikacija u kojima se govori o događajima i zbivanjima u vrijeme početka narodnooslobodilačkog rata i oružane socijalističke revolucije, i na području cijele zemlje, i u pojedinim krajevima i regijama. Jedna je od takvih edicija i Vinodolski zbornik broj II, tiskan 1981. godine u izdanju Odbora za obilježavanje 40. godišnjice ustanka i socijalističke revolucije naroda i narodnosti Hrvatske za područje općine Crikvenica. Tim zbornikom nastavljeno je započeto istraživanje i interpretiranje povijesti NOB-a, osobito 1941. godine (broj 1 Vinodolskog zbornika, tiskan 1977, odnosno na početku 1978, kad se zbornik pojavio u javnosti), na području Vinodola. U zborniku ima i radova koji obrađuju biografske podatke i djelatnost narodnih heroja s toga područja kao i ostalih revolucionara koji su tu djelovali ili se afirmirali u drugim krajevima zemlje, a bili su porijeklom iz Vinodola. Poseban dio zbornika posvećen je kulturnoj prošlosti Vinodola. Po tome se i Vinodolski zbornik svrstao u one edicije što su se, osobito na području Hrvatske, počele javljati u posljednjih desetak godina s ciljem da pruže današnjoj generaciji uvid u bogatu prošlost pojedinog kraja, osobito onu iz vremena narodnooslobodilačkog rata i revolucije.

U prvom bloku tema toga Vinodolskog zbornika objavljeni su radovi sudionika događaja, koji su se služili i literaturom, pa i dokumentacionim materijalom za teme koje obrađuju. Zatim, slijede radovi autora koji su se služili uobičajenim metodama u istraživanju povijesnih tema. Dakle, riječ je o priložima koji više-manje na osnovi izvora i literature govore o temama iz djelatnosti NOB-a ili pojedinih istaknutih sudionika revolucionarnoga radničkog pokreta. Radili su ih autori koji su i sami vezani uz Vinodol danas, ili Vinodol jučer, kao i uz Vinodol u budućnosti.

Andrija Tus, glavni urednik toga zbornika, u članku »Opći pregled događaja u Jugoslaviji pred drugi svjetski rat i situacija u Vinodolu u ustaničkim danima 1941. godine«, i sam jedan od istaknutih sudionika NOR-a ne samo u Vinodolu nego i u Hrvatskoj, piše u sklopu vanjskopolitičkih događaja kao i unutrašnjopolitičke situacije o razvoju događaja u Vinodolu u toku 1941. godine. Obrađuje razne teme — od aktivnosti partijske organizacije, odnosno pojedinih njezinih istaknutijih sudionika, do stvaranja odbora NOP-a — čime dokazuje da su ustanak i revolucija i na tome području bili uglavnom u skladu s općim njihovim tokovima širom Hrvatske, pa i Jugoslavije. Mladen Plovanić u kronološkom pregledu s naslovom »Dogodilo se u Vinodolu 1941.« dao je detaljan uvid u slijed događaja od siječnja do kraja prosinca 1941. godine. Za izradu toga pregleda služio se i dostupnom literaturom i istraživanjem izvora, a i sjećanjima sudionika događaja, i kritički se osvrnuo na mnoge nejasne, nedovoljno jasne, ili netočne do sada poznate podatke. Isti je autor u članku »Neki brojičani pokazatelji o sudionicima NOB-a u Vinodolu 1941. godine« prezentirao te podatke o članovima i kandidatima KPH i SKOJ-a, pripadnicima borbenih partizanskih jedinica, nosiocima »Partizanske spomenice« — jer, kako sam kaže u uvodnim napomencama, nije se moglo doći do podataka o svim sudionicima NOB-a, što će vjerojatno biti učinjeno naknadno. Petar Frković u članku »Operativne aktivnosti partizanskih jedinica

na području Vinodola 1941. godine« obrađuje kronološkim redom formiranje prvih partizanskih grupa na Viševici te završava formiranjem bataljona i zajedničkog štaba za šire područje — teritorij Primorja, Gorskog kotara i Drežnice, govoreći istodobno i o postojanju, te djelovanju okupatorskih jedinica na tom terenu. Autor govori detaljno i o aktivnostima tih jedinica, pri čemu se služi literaturom i objavljenim izvorima, a citira i jedan dokument o napadu partizana na talijanski vojni odred, ali ne navodi gdje se taj izvor nalazi. Člankom »Slobodni teritorij u Hrvatskom primorju 1941. godine« Petar Frković obrađuje zanimljivu temu života i rada na slobodnom teritoriju Vinodola, koji je bio povezan sa slobodnim teritorijem Gorskog kotara, te ogulinskim i brinjskim slobodnim teritorijem u toku 1941. i 1942. godine. I taj je članak nastao na osnovi literature i sjećanja pojedinih sudionika datih autoru. Josip Butorac piše o temi »Omladina Vinodola u ustaničkim danima — komentar nekih stavova i broječnih pokazatelja« na osnovi prikupljenih podataka u anketi o sudionicima NOB-a završenoj potkraj travnja 1981. godine, pa daje uvid zapravo u činjenicu da je nešto više od polovice do sada utvrđenih sudionika NOP-a s područja Vinodola bila omladina. Stipe Tonković u članku »Omladinska četa Bribira 1941. godine« govori najprije o razvoju naprednoga omladinskog pokreta u Bribiru u razdoblju između dva svjetska rata, točnije od 1932. godine nadalje, pa zatim o stvaranju i borbenoj aktivnosti te omladinske jedinice. Članak je nastao uglavnom na osnovi sjećanja sudionika tih događaja, jer posebnih podataka u arhivima o njima nema. Davorin Ježić obradio je »Represalije neprijatelja, talijanskog okupatora i ustaša u Vinodolu 1941.« na osnovi literature i raspoloživih izvornih podataka. Zatim slijedi članak M. Plovanića na temu »Ivo Marinković u Vinodolu 1941. godine« u kojem je autor detaljno obradio ulogu narodnog heroja I. Marinkovića u podizanju ustanka u Vinodolu 1941. godine. I taj je članak urađen na osnovi literature i uglavnom objavljenih izvora. Ivan Barbić u članku »Revolucionarno djelovanje Drage Marušića u radničkom pokretu kao sindikalnog i partijskog funkcionera« poslužio se poznatom literaturom, ponegdje i doslovce, ne citirajući odakle je nešto preuzeo. On je, doduše, upotrijebio i izvornu građu da bi obradio biografiju vrlo zanimljive ličnosti radničkog borca D. Marušića, rođenog u Grižanima, ali s pretežnom aktivnošću u Zagrebu i širom Hrvatske. Božo Jovanović piše o Ani Matajici, prvoborcu i organizatoru AFŽ-a u Drežnici, Ledenicama, Gornjem Zagonu, na području kotara Novi, kao i uopće u Hrvatskom primorju, te Gorskom kotaru. Ivan Stipaničić u članku »Aktivnost grižansko-bribirske grupe u Zagrebu (period 1936. do konca 1941. godine)« piše o sudioništvu te grupe radnika u sindikalnoj aktivnosti Ujedinjenog radničkog sindikalnog saveza Jugoslavije (URSSJ-a) do njegove zabrane potkraj 1940. godine, a zatim o njihovoj aktivnosti u NOP-u. Ivanka Pavlić piše o temi »Revolucionarna djelatnost Vinodolaca u drugim krajevima« — i opisuje životni put i aktivnost Branka Grbčića Ice, te Vjekoslava Špoja, služeći se pri tom sjećanjima i nekim novinskim člancima.

U bloku pod nazivom »Narodni heroji« obrađene su biografije Vicka Antića (autor Vinko Antić), Viktora Bubnja (autor Mihael Sobolevski), Nikole Cara Črnog (autorica Ivanka Pavlić), Anke Pađen (autor Petar Frković), Josipa Skočilića i Slaviše Vajnera Čiče (autor Davorin Ježić), Tome Strižića (autor Mladen Plovanić). V. Antić i M. Sobolevski dali su još i prilog o prvom sekretaru KPJ — F. Filipoviću u članku »Filip Filipović u Hrvatskom primorju

1921. godine« a Ivanka Pavlič izradila je članak »Bibliografija knjiga, brošura i ostalih radova o radničkom pokretu i narodnooslobodilačkom ratu u Vinodolu« — koji je prilično nepregledan, ali ipak koristan prilog za uvid u historijsku literaturu o toj problematici.

Poseban su dio toga Vinodolskog zbornika članci pod skupnim imenom »Iz kulturne prošlosti Vinodola«. Tu su objavljeni ovi radovi: Radmila Matejčić »Pregled kulturno-povijesnih spomenika Vinodola«, Dragutin Pavličević »Novi i okolica na starim kartama, crtežima i slikama«, Ivica Barbarić »Život i stvaralački opus Jurja Julija Klovića«, te »Život i djelo dra Antuna Barca«, Dragomir Babić »Mihovil Kombol«. Svi su ti članci urađeni na osnovi literature i istraživanja izvorne građe i koristan su prilog za te teme.

Na kraju, u rubrici »In memoriam« u kratkim su crtama opisani biografski podaci i djelovanje Ivana Baretića, člana redakcionog odbora Vinodolskog zbornika (autor Ljubo Marušić), Petra Komadine, jednog od rukovodilaca ustanka i NOB-a u Hrvatskom primorju, te člana izdavačkog odbora Vinodolskog zbornika (autor Petar Frković), te Jurja Pelića, sudionika NOB-a (autor V. Antić).

I taj broj Vinodolskog zbornika, zalaganjem entuzijasta koje zanima povijest Vinodola, pokazao je kako se mogu dati doprinosi za sagledavanje bliže i dalje prošlosti nekoga kraja. Svi članci nisu, dakako, iste vrijednosti, mnogi nisu ni urađeni stručno, ali daju uvid u povijesna zbivanja u samom Vinodolu ili u djelatnost istaknutih Vinodolaca. Upućuju na daljnja istraživanja, dopunjavanja, iako i sada mnogi navedeni podaci daju osnove za zaključke o nekim bitnim pitanjima iz povijesti narodnooslobodilačkog rata i oružane socijalističke revolucije. Treba reći da je zbornik dopunjen i brojnim fotografijama, kartama, tabelama, što daje zainteresiranom čitaocu mogućnost da i vizuelno doživi teme o kojima se u zborniku govori.

Bosiljka Janjatović

LOUIS HOUT, Oružje za Tita, »Globus«, Zagreb 1981, 232 str.

Najbolju i najiskreniju knjigu o našoj narodnooslobodilačkoj borbi, o partizanima i Titu, dakle o nama, preveli smo na hrvatsko-srpski jezik i ponudili našoj javnosti na uvid previše kasno.* Manje iskrene priče zapadnih svjedoka, kao što su Macleanove, Deakinove, objavili smo već, a neke kao Davidsona, Jonesa i dr. još čekaju da ugledaju svjetlost dana. Isto tako npr. nije još uvijek (koliko mi je znano) objavljen izvještaj američkog oficira u savezničkoj misiji pri našem Vrhovnom štabu, Farisha, koji je bio i prvi iskren izvještaj dostavljen i uručen Rooseveltu. On je taj izvještaj (njegovu kopiju) uručio Staljinu prilikom njihova prvog susreta na Tcheranskoj konferenciji kasne jeseni 1943.

* Ta je knjiga prevedena na slovenski 1965. godine i objavljena u Ljubljani pod naslovom »Puške za Tita«.